

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים עצמאיים

הוראות

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – מחזה (23×1) – 23 נקודות
פרק שני – פיוט; שירת ימי הביניים; שירה חדשה; פרוזה (11×7) – 77 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – מחזה (23 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–2.

1. ענו על שני הסעיפים א–ב.

א. לפניכם שני קטעים מן המחזה "לישרים תהילה". קראו אותם, וענו על השאלה שאחריהם.

תהילה: הרי מנוחה, כל סלעי מרגע,
הבודדים שלווה ומפיקי שקט!
מה אבחרה בכם, פמה אגילה
על שיחכם כי שח, על ענות דשא,
[...]
אראה ובת עיני מכעש [כעס] תכה,
וכשה לטבח דומיה אלכה.

יושר: מי יתני עיט,
מבד לבד אעוף בין סבכי יער
על הררי עד בטח,
בין צאליים בודד נפשי תרגיע!
כי לא באנחתי אתהלך תמס
בין מצהלות קריה ושאוני קרת.
רועה עדרינו נער,
אין מונת חלקו טובה בארץ;

על פי קטעים אלה, מהי השאיפה של הדמויות הדוברות? הסבירו את הנמשל המשתמע משאיפה זו. (10 נקודות)

ב. בחרו בדמות אחת שתהילה מתעבת ובדמות אחת שיושר מתעב.

כיצד התיעוב בא לידי ביטוי במחזה? הסבירו והדגימו את דבריכם.

בתשובתכם הסבירו גם את הנמשל המשתמע מן התיעוב. (13 נקודות)

2. בשלושת הסעיפים א-ג שלפניכם מובאים קטעים מן המחזה "לישרים תהילה". קטעים אלה מתארים את המאורעות לאחר פלישת צבא המבוכה. קראו כל אחד מן הקטעים וענו על השאלה שאחריה.

א. שכל: [...] כי מעת עברו

מי המבוכה המרים האלה
על העניה זאת עיר מולדתנו,
לא נח לבבי לא שקט מרגז,
מכל אשר רוץ יום יום אנכי.
[...]

איכה כהיום אל עולם יאמרו
בנוי, והנו אף תהו ובהו?

בקטע זה שכל מתאר את ההשפעה של צבא המבוכה על המון.
מהי השפעה זו? הסבירו את הנמשל העולה מדברים אלה.
(6 נקודות)

ב. סופר: מצחו כשגל צח וכצמר צחר,
קניו ארכים במישור ילכו;
עיניו עלי מלאות נכחם יביטו,
ודמות כמו תבנית ספיר או שהם
נראה עלי לבו, כבתוך משבצת;
על ראש כתפו הימנית צומח
שער ככתם פז מתוך בהרת
כדמות עדשה, וכמו תבנית כתר.

על פי דברים אלה, ציינו ארבעה מסימני יושר, והסבירו מה מסמל כל אחד מהם.
כיצד סימנים אלה באים לידי ביטוי בחיים בימינו? הסבירו את דבריכם, ובססו אותם על דוגמה אחת מן החיים בימינו.
(10 נקודות)

ג. המון: מה תבחרה היום: שמחה או אבל,
זקן שבע קלון! עני מה תעש?
לך נבללו עתה משוש וכעש [כעס],
אל קול נהי תקשיב או תף ונגל.

הסבירו תגובה זו של המון אחרי שהבין שטעה, ואת הנמשל העולה מתגובה זו. (7 נקודות)

פרק שני – פיוט; שירת ימי הביניים; שירה חדשה; פרוזה

(77 נקודות)

ענו על שבע מן השאלות 3–16 (לכל שאלה – 11 נקודות).**פיוט****3. ובכן גדולים מעשי אלקינו / רבי אלעזר הקליר**

לפניכם שתי המחרוזות הראשונות ושתי המחרוזות האחרונות בפיוט "ובכן גדולים מעשי אלקינו". קראו אותן, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריהן.

מחרוזת 1 מעשה אלקינו: אדיר בעודו, / ברום ובתחת הודו,

גלה אור לעבדו, / דבר מקים לעבדו,

לכן יתגאה אין עוד מלבדו!

מחרוזת 2 מעשה אנוש: תחרות רחמיו, / שקר נאמיו,

רבים אשמיו, / קצר ימיו,

ואיך יתגאה אנוש כחציר ימיו?

[...]

מחרוזת 11 מעשה אלקינו: ש-די רקע הארץ על בלימה, / שכניה בלי היות לשמה;

תכן על מים אדמה, / תקף שמו לרוממה,

לכן יתגאה עטה אור כשלמה!

מחרוזת 12 מעשה אנוש: בנע ונד בארץ, / בקומו לשוטט בארץ;

אם עודנו היום בארץ, / איננו מחר עלי ארץ -

ואיך יתגאה כי אדם אין צדיק בארץ?

א. על פי מחרוזות הפיוט האלה, תארו והסבירו כיצד הבורא מנהיג את העולם, וכיצד בני האדם מנהלים את חייהם.

(7 נקודות)

ב. בחרו בשני אמצעים אומנותיים ממחרוזות הפיוט שלפניכם, והסבירו את תרומתם לבניית משמעותו. (4 נקודות)

שירת ימי הביניים

4. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אהבת הדסה / רבי שלום שבזי

אהבת הדסה על לבבי נקשרה / ואני בתוך גולה פעמי צוללים.
 לו יש רשות לי אעלה אתחברה / תוך שערי ציון אשר הם נהללים.
 שחרית וערבית בת נדיבים אזכרה / לבי ורעיוני בחשק נבהלים.
 בנעים זמירות מנדוד אתעוררה / ואני ורעיתי ברנה צוהלים.
 5 בינו עדת קדש בשירה חברה / חתן והכלה בחפה נכללים.
 זה יום שמחות לאימה יקרה / כי היא ודודה חן וחסד גומלים.
 יחדו אלי שלחן וכוס דודי קרא / זמן שרידינו וכל הנסגלים.
 מכוס ישועות אשמחה ואזמרה / אוציא לכל סודי ואשיב שואלים.
 ישם טוב למשפילים בדעת ישרה / כי הם עלי יצרם בודאי משלים.
 10 תאות לבבם לעשות טוב גברה / יעלו לגן עדן וחיים נוחלים.
 אהבת יחידתי לטוב א–ל נהרה / ברוך שהוא נותן שכר כל פועלים.
 שלום כנהר לעדתי ינהרה / זקן וגם בחור וכל העוללים.

א. הסבירו את האלגוריה בבתים 3–5 בשיר. (5 נקודות)

ב. בחרו מן השיר בשלושה כינויים, והסבירו את תרומתם לעיצוב הרעיון המרכזי בשיר. (6 נקודות)

5. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

ישנה בחיק ילדות / רבי יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי? / דעי כי נעורים כנערת ננערו!
 הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיכה במוסר שחרו,
 והתנערי מן הזמן, כצפרים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
 דאי כדרור למצא דרור ממעלה / ומתולדות ימים כימים יסערו.
 5 היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב ה' נהרו!

א. על פי בתים 3–5 בשיר, הסבירו את העצות שהדובר מעניק ל"ישנה בחיק ילדות". (5 נקודות)

ב. בחרו מן השיר בשלושה אמצעים אומנותיים, והסבירו את תרומתם לעיצוב הרעיון המרכזי בשיר. (6 נקודות)

6. קראו את שני השירים שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א-ב שאחריהם.

כְּתָנוֹת פְּסִים / רבי משה אבן-עזרא

כְּתָנוֹת פְּסִים לְבֶשׂ הֶגֶן / וְכִסּוֹת רִקְמָה מְדֵי דְשָׂאוּ,
וּמַעֲלִיל תַּשְׁבֵּץ עֵטָה כָּל עֵץ / וְלָכֵל עֵין הָרָאָה פְּלֹאוּ.
כָּל צִיץ חֲדָשׁ לְזֶמֶן חֲדָשׁ / יֵצֵא שׁוֹחֵק לְקִרְאָת בּוֹאוּ –
אֶף לְפָנֵיהֶם שׁוֹשׁוֹן עֵבֶר, / מְלֶךְ, כִּי עַל הוֹרֵם כָּסֹאוּ.
יֵצֵא מִבֵּין מְשֻׁמֵּר עָלָיו / וַיִּשְׁנֶה אֶת בְּגָדֵי כְלָאוּ.
מִי לֹא יִשְׁתָּה יֵינוּ עָלָיו – / הָאִישׁ הַהוּא יִשָּׂא חֲטָאוּ!

הֶבֶא מִבּוֹל / רבי יהודה הלוי

הֶבֶא מִבּוֹל וְשֵׁם תִּבְל חֲרֻכָּה? / וְאִין לְרֹאוֹת פְּנֵי אֶרֶץ חֲרֻכָּה,
וְאִין אָדָם וְאִין חַיָּה וְאִין עוֹף – / הֶסֶף הַכֹּל וְשָׁכְנוּ מַעֲצָבָה?
וּבִרְאוֹת הָר וְשׁוֹחָה לִי מְנוּחָה, / וְאַרְץ הָעֵרְכָה לִי עֲרֻכָּה.
וְאַשְׁגִּיחַ לְכָל עֵבֶר – וְאִין כָּל, / אֲבָל מִים וְשָׁמִים וְתִבְהָ,
וְלִוְיָתָן בְּהִרְתִּיחוֹ מְצוּלָה, / וְאַחֲשֵׁב כִּי תִהְיֶה יְחֻשֵׁב לְשִׁיכָה.
וְלֵב הָיִם יִכְחַשׁ בְּאַנְיָה, / כִּפְּלוּ הָיָא בְּיַד הָיִם גִּנְבָה!
וְיָם יִזְעַף – וְנִפְשֵׁי תַעֲלֹז, כִּי / אֲלִי מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיָה קִרְבָּה.

א. בכל אחד מן השירים "כותנות פסים" ו"הבא מבול" האווירה בבית האחרון שונה מן האווירה בביתים שלפניו.

הסבירו קביעה זו, ובססו את דבריכם על השיר. (5 נקודות)

ב. בחרו בשיבוץ מקראי או ארמזי אחד מכל אחד מן השירים "כותנות פסים" ו"הבא מבול", והסבירו את תרומתו לבניית

משמעות השיר (סך הכול שניים, אחד מכל שיר). (6 נקודות)

שירה חדשה

7. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

התמונה והמסגרת / צ' יאיר

הכל ישירו
ל"תמונה" המפארת
בשלל צבעיה שוורת
אשר לה נגה שמש
יער מלבלב
הוד אשד מים
והלת פני אדם זוהרת –
לה הגדלה והתפארת.

אני אדבר שיר ל"מסגרת"
פי ידבר תהלת ענות ארץ
אשר נמכרה שפחה לגברת
על סף ארמונה שומרת
בצל נכנפת
באפולולית מסתופפת
כעלה על פרי
פגזר על גנה נוטרת
כחומה על עיר סוגרת.

כרעיה אלמונית
פנימה נסתרת
של בעל נודע בשערי קרת
אשר חלקה בשם ובתפארת
מחשבת מי משערת
מי יחקק פעליה למזכרת
לדורות יבואו למשמרת
ועל רשתה החזרת
מי יקלע זר ועטרת?!

- א. כיצד דיוקן האישה מצטייר בשיר זה? הסבירו את דבריכם, ובססו אותם על שלוש דוגמאות מן השיר. (7 נקודות)
- ב. הסבירו והדגמו את המשמעות של השאלה הרטורית בארבע השורות המסיימות את השיר. (4 נקודות)

8. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

רחל / א' מרגלית

בית 1	וְלִבִּי יָשׁוּב אֵלַיךָ כְּשׁוֹב אָדָם אֶל בֵּית אִמּוֹ, וּבְתוֹךְ הַקֶּהֱלִי, וְאוֹלָם כְּמוֹ אֵין אִישׁ עִמּוֹ, וְדַבֵּר אֵלַיךָ כְּמַשִּׁיחַ לְפִי תָמוֹ, וְסִפֵּר לִי בְנִי וּבְנוֹתָיו וְכֹאבוֹ וְשִׁלּוֹמוֹ. וְרָקִים אֶתְךָ מִחֲרוֹ וְגִנָּח אֶתְךָ אֶתְמִלּוֹ, כִּי אֶת שְׁשָׁאֲלֶת מוֹצְאוֹתָיו וְאֶת שְׁיִשְׁבֶּתָ לְמוֹלוֹ.	בית 3	וְכָל אִישׁ הַנוֹגֵעַ כֶּפֶת מִצְבָּתְךָ – זָכְרְךָ אֶת גְּרוֹנוֹ חוֹנֵק, וְאֵלַיךָ נִפְשׁוֹ יוֹצֵאת, וְזָכְרְךָ אֶת רוּחוֹ מְשִׁיב, כִּי הוּא בֶן צַעֲרֶךָ יְחִידִי, כִּי הוּא בְּנִימִיגָה, וּבִדְרֶךְ קָרְהוֹ אֶסּוֹן, גַּם טָרֶף טָרֶף אֲחִיו הוּא יָשׁוּב לְמַחֲרָה, אֲמִנּוֹ, עוֹד רַבִּים הַדְּבָרִים בְּפִיו.
בית 2	שְׁשִׁים אִם הוּא לָהֶם רַק זָכְרוֹן עֲבָרָם הָאֶרֶץ, וְקִמוּץ אֲגֻרֹפִים מוֹל עוֹלָם שְׁהִיָּה כְּנוֹשָׁה, בְּבוֹאֵם סֶף בֵּית מִצְבָּתְךָ וְהִיָּה כְּמוֹ בָּאוּ לְדָרְךָ עַל מִפְתָּן בֵּית אִמָּם הוֹרְתָם, וְלִבִּי הַקָּשָׁה כְּבָר תוֹלָה עַל קוֹלֵב פֶּתַחְךָ אֶת כְּסוּי שְׁרִיוֹנוֹ, וְגִלְהָה חֶם וְטוֹב וְיִלְדִי, וּבְכִיךָ הִתְמִיד מִחֲלָחֵל בְּגִרוֹנוֹ הַיָּבֵשׁ, הַחֲכוּךָ, הַלְבֵּדִי.		

א. הסבירו והדגימו את התרומה של המבנה המעגלי בשיר לבניית משמעותו. (5 נקודות)

ב. בחרו מן השיר בשתי מטפורות, והסבירו אותן ואת תרומתן לבניית משמעות השיר. (6 נקודות)

9. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

כְּרִחַם אָב / א' מרגלית

בית 1	אָבִי, לִבְנוֹ כְּמוֹ פְּעוּט לִפְנִיָּה. כְּמוֹ פְּעוּט שֶׁמֶמִּיר הַמָּאוֹת בְּאֵגוֹרוֹת, עַל כִּי נּוֹצְצוֹת הֵן לְמֶרְאִית.	בית 4	לִבְנוֹ כְּמוֹ פְּעוּט, לִפְנִיָּה אָבִי. שֶׁמַּעֲכִיר הַנִּיר בְּכַתְּמֵי קוּיִם וְאוֹמֵר לִנְפֹּשׁוֹ: שֶׁמֶשׁ עָשִׂיתִי, כּוֹכָבִים. שֶׁהוֹלֵךְ אֶל הָאֵשׁ בְּלִי אִמָּה בְּחֹשֶׁבוֹ: צַעֲצוּעוֹ. שֶׁעוֹלָה בַּחוּמָה וְרוֹכֵן בְּשִׁלּוֹה, וְתֵהוֹם פְּעוּרָה לְרִגְלוֹ – וְאוֹרֵב הַסֶּכּוֹן.
בית 2	כְּמוֹ פְּעוּט שֶׁכָּל הָעוֹלָם וְכָל הָעוֹלָמוֹת לֹא יֵשׁוּ לִפְנֵי סִפְרִיּוֹת עַל מְקֻלוֹת.	בית 5	כְּמוֹ פְּעוּט, שֶׁמַּעֲבֵר לְרַחוּבָהוּ נִגְמָר בְּשִׁבְלֵי הָעוֹלָם; שֶׁעוֹמֵד לְמִשְׁפַּט אָבִיהוּ מִבֵּי־ וְנִכְלָם וְרִכּוֹן.
בית 3	שְׂנוֹתָן כָּל זְמַנּוֹ בְּשִׁבְלֵי לְטִיל בְּגָנִים וְחוֹזֵר רְצוּץ, וְשִׁלּוֹ – עֲלִים מְשֻׁלְכֵי עֲצִים וְשִׁרְיטוֹת אֶגְרוֹפוֹ הַקָּמוּץ.	בית 6	כְּמוֹ פְּעוּט שֶׁנִּבְעֵת פֶּתָאֵם שֶׁצוֹעֵק קוֹל תֵּהוֹם: אָבִי אָבִי!

א. השיר נפתח בהצהרה: "אָבִי,

לִבְנוֹ כְּמוֹ פְּעוּט

לִפְנִיָּה".

תארו והסבירו כיצד הדובר ממחיש בהמשך השיר את הצהרתו. בססו את דבריכם על שלוש דוגמאות. (5 נקודות)

ב. הסבירו והדגימו את התרומה של שניים מן הסמלים בשיר לבניית משמעותו. (6 נקודות)

שיר שלא נלמד

10. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

הכהן הגדול בקדש הקדשים / צ' יאיר

בְּעֶזְרָה עֶמֶד הָעַם
רוֹגֵשׁ-מִתְאַפֵּק
וּמִבְקָר עַד עָרֵב
חֹרְדוֹ אַחֲרָיו:

הֵיכָל בְּשָׁלוֹם
מִמְקוֹם
לְהַבּוֹת אוֹכְלוֹת לְהַבּוֹת?
הַיּוֹרֵד טַל סְלִיחָה,
מִטֹּר בְּרָכָה,
מִגִּבְהֵי עֲרֵבוֹת?

אֵךְ כְּתָרֵן אֵיתָן
בְּלֵב יָם הוֹמָה –
הוּא כָּבֵד חֲצָה לְבָדוֹ
אֵת נֹהַר הַחֲרָדָה.

בְּבִטְחַת חֲרוֹף-נֶפֶשׁ
הוּא נָשָׂא
עַל שִׁכְמוֹ
כָּרַעַם כְּלוּא
אֵת פֶּחַד הָאֵיִם
אֲשֶׁר נָזְרוּ
חוֹבֵק אֵת רֹאשׁוֹ.

על פי שיר זה, מה הם הרגשות המלווים את עבודת הכהן הגדול? הסבירו והדגימו את התרומה של שתיים מן המטפורות בשיר לעיצוב רגשות אלה.

פרוזה

סיפור חסידי

11. תבואת השיגעון / רבי נחמן מברסלב

הסיפור החסידי נועד להשפיע על אישיותו של האדם ולעצב את תפיסתו המוסרית והאמונית. הסבירו והדגימו קביעה זו על פי הסיפור "תבואת השיגעון".

סיפור קצר**מעשה בזוג נעליים / הרב דוד זריצקי**

12. הציגו שני קטעי הומור בסיפור "מעשה בזוג נעליים", והסבירו את התפקיד של ההומור בעיצוב הדמויות של הרב והרבנית ובעיצוב מערכת היחסים ביניהם.

סיפור קצר ונובלה**קרב הבלימה / א' מרגלית; וולודיה נכסף להתפלל / הרב דוד זריצקי**

13. תארו גילוי גבורה אחד בסיפור "קרב הבלימה" וגילוי גבורה אחד בנובלה "וולודיה נכסף להתפלל", והסבירו אילו ערכים משתמעים מכל אחד מגילויי הגבורה שתיארתם.

נובלה**וולודיה נכסף להתפלל / הרב דוד זריצקי**

14. לפניכם דברים שוולודיה אומר למספר באחת מן השיחות שלהם. קראו אותם, וענו על שני הסעיפים א-ב שאחריהם.
 "[...] אם אני מדבר עימך, הרי זה לא משום שלא נשאר לי כלום מן התקווה, אלא משום שאני מרגיש כי הינני בודד".

- א. הציגו את הגורמים לבדידותו של וולודיה, והסבירו כיצד הוא פועל כדי לחוש בודד פחות. (7 נקודות)
- ב. האם פעולותיו של וולודיה הצליחו להקל את בדידותו? הסבירו את דבריכם, ובססו אותם על סיום הנובלה. (4 נקודות)

ספרות מתורגמת**מהו כחול? / ראלף ל' פין**

15. הדמויות ביצירות ספרות עשויות לעורר בקוראים רגשות ותגובות כמו הזדהות, חמלה, סלחנות, דחייה, זלזול. כתבו מה אתם מרגישים כלפי דמותו של המספר בסיפור "מהו כחול?", והסבירו מה גרם לכם להרגיש זאת (למשל ההתנהגות של הדמות, המראה החיצוני שלה, היחס שלה לדמות האחרת בסיפור).
 בתשובתכם כתבו גם אם הרגש שלכם כלפי המספר השתנה במהלך קריאת הסיפור.

16. אף כי פט עיוור הוא אומר למספר: "[...] איני חסר דבר, בני [...]".

על פי הסיפור, הסבירו והדגימו כיצד פט מפצה על עיוורונו.

בהצלחה!